



## „Până la urmă, noi, românii, trebuie să dovedim că reprezentăm ceva toți la un loc”

TEODOR BRATEȘ

Convorbire cu prof. univ. dr. Marin Dinu, decanul Facultății de Economie, ASE București, secretar general al AGER

**Teodor Brateș:** Vă mulțumesc, domnule profesor, pentru posibilitatea pe care o oferiți cititorilor pentru a continua – și în noua formulă publicistică a „Economistului” – convorbirile din anul trecut consacrate unor teme majore ale economiei, la nivel național, comunitar și global. De această dată, vă propunem să ne concentrăm asupra inițiativei AGER, căreia îi acordăm, în această perioadă, un interes prioritar.

**Marin Dinu:** Vă mulțumesc, la rândul meu, sunt gata să continuăm convorbirile evocate.

**TB:** Un Proiect Național indică, prin însăși această denumire, deopotrivă, importanța și dimensiunile temei asupra căreia vă rog să vă pronunțați. Un proiect care – ca să spun așa – își croiește drum nu fără dificultăți.

**MD:** Așa este. Se știe că, într-o formă oarecum explicabilă, Proiectul a fost și încă este privit, în anumite medii științifice, cu unele rezerve. Cinstit vorbind, însă, nu s-au găsit cele mai adecvate argumente pentru motivarea implicării mai largi a specialiștilor într-un astfel de proiect, pe lângă faptul că există o veche tradiție a „lupului singuratic” în societatea românească: nouă, românii, ne place să credem că ne descurcăm mai bine fiecare în parte. Până la urmă este normal să se întâmpine și rezerve, agendele uno-

ra sunt făcute, iar disponibilitatea pentru angajamente transpersonale este destul de rară.

**TB:** Aș fi mai tranșant: există foarte multe contraargumente privind rezervele la care vă referiți.

**MD:** Nu încapă îndoială în această privință. Ceea ce vreau să scot în evidență este faptul că acest Proiect se impune de la sine, nu se impune cuiva anume; în definitiv, e ca un fruct care stă să fie cules de cei care vor. Se cuvine să se țină seama, între altele, de faptul că, după douăzeci de ani de experiență a schimbării, suntem interesați, la nivel național, să punem la un loc viziunile multor categorii de specialiști, înainte de toate din mediul academic, pentru a trage o concluzie rațională asupra rezultatelor la care am ajuns. Este, dacă vreți, un proiect fără impuls politic sau de conjunctură externă. Pur și simplu, nu există un proiect realizat la rece. Nu există de prea mult timp, din păcate, și asta deja se vede, și nu doar de către noi. Or, este limpede că doar pe această bază se pot înțelege și concepe proiectii de anvergură strategică. Cine crede altcumva se amăgește. Subliniez cu și mai mare insistență: nu cred că se poate suspecta cu temei că sunt intenții obscure cu acest proiect. El este un fel de răspuns natural la o nevoie resimțită mai general de a se conveni ce înțelegem din

ce se petrece în jurul nostru, nu doar folosindu-ne de explicațiile politice standard. Vedem cu toții cât de multă relevanță în planul consecințelor o au unilateralizarea, ca și personalizarea excesivă a înțelegerii lucrurilor. Bunăoară, se poate relativ lesne constata – chiar din poziția noastră, de oameni care mergem pe stradă – că există o mare discordanță între proiectul general de schimbare, numit tranziția postcomunistă, și ceea ce s-a realizat, ceea ce înseamnă acum, la începutul celui de-al doilea deceniu al Secolului XXI, economia, societatea românească în ansamblul ei.

**TB:** De aici, dezamăgiri, nemulțumiri, sentimentul așteptărilor înșelate.

**MD:** Exact. Din păcate, în largi medii sociale, se simte acest lucru. Nu putem ocoli asemenea realități, deseori dramatice, care confirmă tocmai această stare de fapt și de spirit. Este foarte mare numărul concetățenilor noștri marcați puternic de insatisfacțiile provocate de discrepanța amintită. Este mare procentul celor care, în viața de zi cu zi, percep deficitele procesului de schimbare derulat până acum. Dar, culmea ironiei în era triumfului rațiunii, nu înțeleg atât pentru că-și explică prea personal, cât pentru că nu găsesc undeva explicația completă a contextului obiectiv ca să-și modereze ideile. I-am obișnuit

pe oameni să se uite la televizor și au ajuns dependenți de un singur mod de a interpreta realitatea, de cele mai multe ori anecdotic și emoțional. Sunt captivi fără vină într-o adevărată disonanță cognitivă. Cum va ar fi vorba de nevoia, în ceea ce ne privește, a unei explicații credibile date de autoritatea mai generală a expertizei economice, susceptibilă de consens tocmai pentru că este o sinteză a viziunilor parțiale.

**TB:** În pofida, totuși, unor schimbări radicale, în esența lor pozitivă.

**MD:** De acord cu această remarcă. Ar fi absurd să se nege mutațiile pozitive, cum le-ați numit. Însă este vorba despre sentimentul tot mai larg, întru totul îndreptățit, că s-a făcut puțin, că suntem încă destul de fixați în periferie. De aici se cuvine să pornim noi, cei care considerăm că avem o anumită chemare pentru abordarea unei astfel de teme cruciale și să depășim rezervele. Există, după opinia mea, suficiente premise pentru a ne armoniza tipurile de soluții pe care le vedem la problema dezvoltării economice și sociale, mai ales a acelora care au devenit grave prin avansarea în timp a unor rezolvări forțate sau mult prea personalizate...

**TB:** Și presante, chiar dacă ele privesc viitorul într-o largă perspectivă.

**MD:** ...da, și presante, cu care se confruntă România.

**TB:** În acest punct al discuției, tocmai în legătură cu posibilitatea armonizării unor puncte de vedere, inițial chiar foarte depărtate, dacă nu chiar opuse, „Economistul” evocă, în aparițiile din această perioadă, experiențe care indică posibilitatea de a se concepe proiecte naționale, așa cum a fost cazul strategiilor intrate în istorie sub denumirea Snagov I și Snagov II.

**MD:** Este foarte bine că ați făcut trimitere la ceea ce am putea numi antecedente în construcția unor proiecte de mai mare anvergură privind traseul pe care să-l urmeze țara, în toate privințele. Eu aș spune că este important astăzi mai ales în privința tiparelor corecte ale înțelegerii. Trebuie să spunem că aceste antecedente, unele dintre ele în formule chiar interesante, au încercat să facă așa ceva, chiar să corecteze, ceea ce, în opinia mea, a reprezentat o direcție pe care noi am urmat-o după un ritual, i-aș spune, inițiativ. Ca și religia

în care ne naștem, n-am ales noi modelul de dezvoltare, ci ne-a ales el pe noi. Sunt, desigur, determinanți geopolitici, chiar condiționari discutabile, dar, dincolo de aceste încadrări de neevitat, a fost în joc și creativitatea noastră națională. N-aș putea să susțin că aici am performat. Lucrul acesta s-a întâmplat de multe ori în istorie, dar parcă la noi și cu noi s-a întâmplat de prea multe ori. În 1990 am fost luați cumva de valul schimbării după o viziune care s-a dovedit, până la urmă, cam nerealistă, în mare măsură și pentru faptul că noi nu ne-am calibrat cum s-ar fi convenit variabila în ecuația realității.

**TB:** Nu este prea dură aprecierea?

**MD:** Doar pledați pentru o abordare tranșantă! În consecință, n-are rost să recurgem la formulări blânde, eufemistice. Să ne gândim, bunăoară, la ansamblul de idei identificate sub genericul „Consensul de la Washington”. Modelul cu care noi am declanșat schimbarea – nu numai noi, românii, ci și toate statele foste comuniste din Europa Centrală și de Est – a venit dintr-o experiență care nu avea o legătură organică, structurală, cu condițiile specifice de la care s-ar fi convenit să pornim. Din păcate, reușitele despre care ați vorbit în construcția unor proiecte naționale, rezultate dintr-un consens național, înțelegerile de la Snagov și altele, au rămas în bună măsură doar pe hârtie tocmai pentru că inerțialitatea lucrului incorect croit prin modelele care au inspirat transformarea a fost mare. Practic, modelul de schimbare nu ne-a oferit procedura prin care destrucției inevitabil rapide a vechiului model de economie să i

„**Vedem cu toții** cât de multă relevanță în planul consecințelor o au unilateralizarea, ca și personalizarea excesivă a înțelegerii lucrurilor. Bunăoară, se poate relativ lesne constata – chiar din poziția noastră, de oameni care mergem pe stradă – că există o mare discordanță între proiectul general de schimbare, numit tranziția postcomunistă, și ceea ce s-a realizat, ceea ce înseamnă acum, la începutul celui de-al doilea deceniu al Secolului XXI, economia, societatea românească în ansamblul ei.”

se compenseze efectele, înregistrate ca pierderi de substanță economică, prin construcția economiei de piață la care să fie echilibrat antrenate resursele și forțele. Tocmai acest aspect a dus inevitabil la dezechilibre ale participării la construcție, cum ar fi în cazul privatizării aproape exclusive cu capital extern. Economia în ansamblu s-a dovedit configurată să înregistreze dezechilibre, transferate în costuri sociale. Criza actuală a fost la noi de o amploare deosebită tocmai pentru că a survenit pe aceste dezechilibre structurale derivate din modul cum s-a gestionat schimbarea. Mai întâi, noi am acționat și după aceea am trecut la înțelegerea teoriei tranziției. Se poate spune că am experimentat în orb schimbarea, căci lucrurile au fost văzute cu ochii altora. Adevărata șansă de a depăși, ceea ce – în opinia mea – constituie un deficit de orientare conștientă în consolidarea modelului economiei de piață, ni s-a oferit odată cu aderarea la Uniunea Europeană.

**TB:** O șansă cu totul insuficient fructificată. Au trecut, de atunci, patru ani, o perioadă destul de semnificativă, în care procesul de integrare, mai ales calitativă, a cam bătut pasul pe loc.

**MD:** Aceasta este, de fapt, o temă nodală. Iată, ne aflăm în al cincilea an de când suntem insiders în Uniunea Europeană și riscurile de a târăgăna, chiar de a rata acest proiect, sunt de luat în seamă. Tocmai acest proiect, cel al integrării, ne oferea posibilitatea de a corecta fundamental traseul inconsistent urmat din 1990. Mă refer la viziunea strategică. Sigur, timpul este, cumva, în defavoarea unei corecții rapide. Criza globală a complicat, oarecum, posibilitatea noastră de a face – cu costuri rezonabile – corecția necesară.

**TB:** Aici, factorul timp este decisiv. Să nu fie prea târziu pentru corecțiile la care vă referiți.

**MD:** Da, și aceasta dacă nu ajungem, într-o formulă sau alta, de dorit cât mai repede posibil, la o variantă mai larg acceptată, privind principalele direcții și obiective pe care trebuie să le urmăm în perspectiva deceniului în care am intrat. În orice caz, în mare parte, este vorba și despre variantele indigene de soluții la problemele care reprezintă provocări fundamentale, la problemele care derivă din Strategia „Europa 2020”.

**TB:** Dacă înțeleg bine considera-

țiile pe care le-ați expus, constatăm un deficit serios, considerabil de viziune strategică, deficit care mai este posibil de înlăturat și prin demersuri de genul celui inițiat de AGER. Tocmai pentru a nu fi prea târziu.

**MD:** Aveți mare dreptate. Cred că noi am căzut într-o mare capcană, în primul rând ca o consecință directă a faptului că nu există un dialog, un dialog aplicat, în rândurile specialiștilor în legătură cu ceea ce ar trebui să însemne prezentul și viitorul României. Am confundat aderarea cu ceea ce ar trebui să fie un adevărat proiect post-aderare, adică un proiect de accelerare a integrării. Aderarea ne-a oferit, așa cum mai spuneam, o șansă, de a ne „agăța” de un ansamblu de forțe capabile să ne tragă înainte, însă important este să știm ce suprafață și ce altitudine ocupăm, noi, românii, în respectivul proces. Or, identificarea acestor „dimensiuni” nu vine de la sine. Îmi este greu să constat, cu tot efortul pe care îl fac în acest sens, că ar fi undeva suficiente elemente care să mă lase să înțeleg că știm ceea ce avem de făcut în proiectul numit Uniunea Europeană.

**TB:** Iată, ați mai adus un argument capital în sprijinul inițiativei care face obiectul convorbirii de față. Îl reținem în mod special pentru viitoarele noastre demersuri publicistice.

**MD:** Adică, sunt de părere că trebuie să pledăm pentru definirea a ceea ce însemnăm noi, ca țară, ca indivizi în complexul societal european. Bunăoară, în dezbaterile de până acum în mass-media nu există suficiente elemente care să mă facă să cred că factorii decidenți sunt foarte dispuși să susțină un astfel de dialog, care ar trebui să fie centrat pe consecința urmării obiectivelor asumate în proiectul european. În strânsă legătură cu țintele europene se pune cu acuitate problema coerenței și intensității propriilor noastre eforturi, care să se adauge sprijinului primit din partea Uniunii Europene, fondurilor care ne sunt puse la dispoziție, pentru a accelera ritmul inserției noastre naturale în spațiul comunitar.

**TB:** Sunt exact deziderate neîmplinite, iar elementul cel mai frapant, cel al accesării fondurilor europene, respectiv ceea ce este și palpabil pentru marea masă a populației, arată cât de departe suntem de exigențele formulate de dumneavoastră. Pe un

**Modelul cu care** noi am declanșat schimbarea – nu numai noi, românii, ci și toate statele foste comuniste din Europa Centrală și de Est – a venit dintr-o experiență care nu avea o legătură organică, structurală, cu condițiile specifice de la care s-ar fi convenit să pornim. Din păcate, reușitele despre care ați vorbit în construcția unor proiecte naționale, rezultate dintr-un consens național, înțelegerile de la Snagov și altele, au rămas în bună măsură doar pe hârtie tocmai pentru că inerțialitatea lucrului incorect croit prin modelele care au inspirat transformarea a fost mare. Practic, modelul de schimbare nu ne-a oferit procedura prin care destrucției inevitabil rapide a vechiului model de economie să i se compenseze efectele, înregistrate ca pierderi de substanță economică, prin construcția economiei de piață la care să fie echilibrat antrenate resursele și forțele.

plan mai larg, constatăm că stăm din ce în ce mai rău la capitolul îndeplinirii criteriilor de convergență în procesul integrării.

**MD:** Aici, situația ne arată cât de urgentă este conturarea unui proiect privind evoluțiile din țara noastră într-o viziune strategică. Dacă ne referim la criteriile minime, cele de natură nominală, observăm că suntem într-un evident regres, ceea ce este un veritabil semnal de alarmă. În momentul aderării, îndeplineam aproape toate criteriile de convergență nominală, iar acum, practic, nu mai îndeplinim niciunul. Or, a



ști care sunt cauzele reculului mi se pare vital.

**TB:** Din păcate, faptul acesta este puțin cunoscut de publicul larg și, cu atât mai puțin, perceput în întreaga lui gravitate. Însă consecințele sunt puternic resimțite în traiul cotidian. Ca de altfel și în privința criteriilor de convergență reală. Poate chiar mai mult în această privință.

**MD:** În legătură cu convergența nominală, chiar cel mai lax criteriu, cel al datoriei publice, riscă să fie – și el – neîndeplinit. În cazul ambelor grupe de elemente ale convergenței, nominale și reale, ne aflăm într-o situație în care se impune de urgență promovarea de politici coerente privind traseul pe care trebuie să-l urmeze țara. Acum, pare evident un anume risc rezultat din faptul că oamenii sunt mai bine informați, simt pe propria lor piele diferențele de confort față de situația din restul țărilor membre ale Uniunii Europene. Până la un anumit punct, lucrurile sunt înțelese în raport cu stadiul nostru de dezvoltare economică, perceput ca atare de foarte mulți concetățeni. Însă situația riscă să nu mai fie înțeleasă dacă nu oferim o perspectivă prin care parametrul convergenței reale, cei care definesc, până la urmă, mediul de viață, calitatea vieții cotidiene, valoarea noastră individuală, să poată fi atinși într-un orizont de timp rezonabil.

**TB:** Ați atins un punct extrem de nevralgic. Sentimentul așteptărilor înșelate poate să determine evoluții care riscă să scape de sub control. Posibilitatea unor explozii sociale se cere luată în seamă cu cea mai mare seriozitate.

**MD:** De acord. Este extrem de important ca oamenii, în activitatea de zi cu zi, să aibă un anumit orizont, astfel încât să-și împlinească așteptările.

**TB:** Poate s-ar impune să precizăm că nu este vorba despre iluzii, ci despre așteptări rezultate tocmai dintr-un Proiect Național realist.

**MD:** Sigur, depinde, în cea mai mare măsură, de fiecare în parte să-și împlinească propriile aspirații, însă aici intervine decisiv și responsabilitatea celor care și-au asumat managementul politic, managementul statului. Contextul trebuie făcut să funcționeze pentru ca oamenii să-și poată atinge standardele de confort, de prosperitate la care aspiră legitim. Adică, să simtă că se întâmplă ceva pozitiv în sensul pe care noi,



economiștii, îl definim drept reducerea decalajelor, fie și numai față de nivelul mediu de dezvoltare din Uniunea Europeană. Este vorba despre diferențele extrem de mari în sfera veniturilor, a calității vieții, în general. În ceea ce ne privește, pe noi, economiștii, nu putem ignora faptul că avem probleme extrem de serioase în materie de competitivitate a economiei românești...

**TB:** ...nici în ceea ce privește fructificarea avantajelor comparative, nu numai a celor competitive, stăm destul de prost la capitolul valorificare...

**MD:** ...explicația o găsim tocmai în deficitul de viziune, în inconsecvența acțiunilor, determinată de respectul deficit. Mă refer la o viziune menită, într-o perioadă rezonabilă, să ne compatibilizeze cu standardele Uniunii Europene. În fond, orice român își dorește să fie un european adevărat și în privința calității vieții lui, pentru că – în caz contrar – integrarea devine o iluzie. Aici există un risc major privind aderența la procesul integrării europene. Și aceasta, pentru că nu li se oferă oamenilor o perspectivă foarte limpede care să nu mai fie dependentă de schimbările de natură politică. Problemele convergenței reale nu au soluții de natură ideologică. Aici, trebuie să încercăm să ieșim dintr-o logică falimentară, după opinia mea, cea a ciclurilor electorale în care ne consumăm toate energiile, cum se spune, exclusiv pe țigăni. Practic, este un fel de blestem de la Meșterul Manole încoace, pentru că de la un ciclu electoral la altul, ceea ce ziua construim, noaptea demolăm. Până la urmă, societatea, pentru a merge înainte, trebuie să aibă o motivație, iar aceasta constă – înainte de toate – în progresele resimțite de la o zi la alta, de la o perioadă la alta în starea de confort, de prosperitate.

**TB:** Aici găsim și explicația creșterii numărului de eurosceptici autohtoni.

**MD:** În genere, nouă, românilor, ne-a plăcut să spunem că ne-am atașat ușor de proiecte pe termen lung. Se pare, însă, că avem de-a face cu un mit. Nu există argumente convingătoare, nici de-a lungul timpului și nici în prezent. Așa am ajuns de la poziția noastră de campioni ai optimismului pro-Europa la, undeva, sub media acestui indicator sensibil pe ansamblul Uniunii Europene. Este încă un argument că ne lipsește ceva,



iar acest ceva este tocmai un proiect care să summarizeze direcțiile, mijloacele, formulele, asupra cărora să convenim un spectru larg de cetățeni pentru a ajunge să fim – cu adevărat – europeni. Și, evident, totul în logica termenului lung, a orizontului larg în care să ne consolidăm identitatea și a înălțimii aspirațiilor care ne motivează ca popor. Lăsăm de o parte și ceea ce ține să ne transforme, în practica făcătorilor de politică de la noi, într-o Cenușăreasă a Uniunii Europene. Mă refer la faptul că nu se stimulează suficient adaptarea la comportamentul specific unui cetățean al Uniunii Europene. Există mult formalism în procesul de euro-

“**Sunt de părere** că trebuie să pledăm pentru definirea a ceea ce înseamnă noi, ca țară, ca indivizi în complexul societal european. Bunăoară, în dezbaterile de până acum în mass-media nu există suficiente elemente care să mă facă să cred că factorii decidenți sunt foarte dispuși să susțină un astfel de dialog care ar trebui să fie centrat pe consecvența urmării obiectivelor asumate în proiectul european. În strânsă legătură cu țintele europene se pune cu acuitate problema coerenței și intensității propriilor noastre eforturi, care să se adauge sprijinului primit din partea Uniunii Europene, fondurilor care ne sunt puse la dispoziție, pentru a accelera ritmul inserției noastre naturale în spațiul comunitar.”

penizare, în sensul subliniat în această convorbire. Am în vedere, înainte de toate, mentalitățile care pun accentul pe asumarea responsabilității, de a asigura balansul necesar, normal între drepturi și obligații. Este limpede că proiectul ca atare, chiar dacă prioritar, se cuvine să aibă aspecte de natură economică, de natură socială, evident trebuie să țină seama de o plajă mai largă, de aspecte care se referă la educație, la cultură, la etică. Prea mult lăsăm ca lucrurile să evolueze de la sine, fie le bruscăm direcția. Se știe că natura nu face salturi. Nu putem să schimbăm, de azi pe mâine, oamenii; trebuie să avem o linie de perspectivă pe care s-o urmăm pentru a ne atinge și acest obiectiv fundamental, respectiv schimbarea mentalităților. Care este tendința în corecția prin educație a defectelor recunoscute ca trasături ale românilor?

**TB:** Mergând mai departe, pe firul logic al convorbirii, cred că nici cititorilor noștri nu le-a scăpat din vedere că în titlul proiectului de care ne ocupăm, titlu care, desigur, poate fi îmbunătățit, cuvântul-cheie îl reprezintă modernizarea. Știm că d-voastră v-ați ocupat foarte mult de acest concept. În context, nu pot să nu observ, fără a intra în detalii, că avem de-a face și cu o vulgarizare, în cazul cel mai bun, a conceptului, fie și numai în discursul oficial, privind modernizarea statului. Dar, să depășim actualitatea politică imediată și să abordăm subiectul în ceea ce are el esențial.

**MD:** Mă bucur că ați amintit de o discuție anterioară, care – deși s-a desfășurat în parametrii ceva mai teoretici, ca să spun așa – a adus în atenție un fapt de primă importanță. Pentru noi, românii, există o mare provocare, aceea de a ne înscrie într-un val care a pornit în lumea de astăzi și pe care îl știm în termenii larg răspândiți sub numele de valul globalizării. Trebuie să constatăm, până la urmă, că nu suntem pregătiți mental pentru procesul de globalizare, că nu avem echilibrul necesar să stăm pe acest val. Mă refer, desigur, la forța economiei, la performanțele din celelalte domenii. Se știe, de asemenea, că noi, ca țară, am avut întârzieri destul de mari în ceea ce privește ducerea la bun sfârșit a proiectului primei modernități, cea care a început – în lume – prin revoluțiile naționale care au dus și la constituirea statelor naționale și prin revoluțiile industriale care au

configurat economia de astăzi. În ambele procese, noi, românii, nu ne-am dus până la capăt. Nici istoria nu ne-a fost, de multe ori, favorabilă. Dar avem partea noastră de vină. Am baleat, de prea multe ori, pe direcțiile întâmplătoare de evoluție în istorie. Am încercat soluții adverse în privința modernizării. Practic, am făcut cheltuieli foarte mari fără să avem rezultatele scontate în realizarea proiectului primei modernități. Apoi, imitația, mimetismul ne-au făcut un mare rău. N-am reușit, întotdeauna, să fim noi înșine.

**TB:** Din toate aceste motive – și probabil, din multe altele – avem de recuperat o întreagă perioadă istorică de rămânere în urmă.

**MD:** Sigur, pot fi făcute anumite salturi, pot accepta și ideea de ardere a etapelor în privința a ceea ce nu s-a reușit în cazul modernității – și în plan economic, și în plan social, și în plan cultural.

**TB:** Și moral, dacă îmi este îngăduit să completez.

**MD:** Da, am mai vorbit și despre mentalități. Astfel, suntem în situația de a fi confrunțați cu un decalaj foarte mare în proiectul promovat la scară planetară, și anume cea de-a doua modernitate. În sensul cel mai general, este vorba despre ideea de globalizare. Mă tem că România nu și-a găsit, până acum, nu numai ritmul, ci nici măcar vocea sa distinctă în concertul națiunilor, în dialogul global privind configurarea lumii.

**TB:** Aș particulariza prin reamintirea faptului că nu suntem o voce suficient de... vocală. Pe fond, firește, ne simțim, de prea multe ori, confortabil în postura celui care doar ascultă, ia act de deciziile propuse de alții. Este frustrantă această postură. Ce să mai discutăm despre abordarea temelor globale evocate de d-voastră dacă nu participăm la dezbaterile importante din spațiul comunitar?! Aici s-ar putea examina și tema izolării internaționale și a cauzelor acesteia. Dar, mă iertați, m-am îndepărtat de subiectul principal.

**MD:** Culmea este că avem potențialul necesar pentru a participa la ceea ce numiți dezbateri problemele europene care aproximează ideea de globalizare. Mă refer la integrarea europeană. Este o șansă de care putem beneficia, cumva, pe gratis. Din păcate, trebuie să constatăm că nu există, în măsura necesarului și a posibilului, suportul care trebuie asi-

**“Practic, este un fel de blestem de la Meșterul Manole încoace, pentru că de la un ciclu electoral la altul, ceea ce ziua construim, noaptea demolăm. Până la urmă, societatea, pentru a merge înainte, trebuie să aibă o motivație, iar aceasta constă – înainte de toate – în progresele resimțite de la o zi la alta, de la o perioadă la alta în starea de confort, de prosperitate.”**

gurat, înainte de toate, cu eforturile statului, pentru a stimula participarea tuturor segmentelor societății, în primul rând, a elitei intelectuale la configurarea a ceea ce este de făcut pentru țară, într-o perspectivă mai largă. Riscăm, din nou, ca trenul istoriei să treacă pe lângă noi. S-ar putea să fim confrunțați chiar cu probleme de identitate, nu numai de independență. Lucrurile pot și trebuie să fie discutate într-o notă mai gravă, pentru că – până la urmă – vom fi obligați, noi, intelectualii, să fim cei care dăm tonul pentru a asigura societății, în ansamblul ei, gradul de civilizație, de civilitate, de confort, de prosperitate spre care aspiră și pe care poate și trebuie să și-l atingă, bazându-se pe propriul efort.

**TB:** Prin aceste remarci s-a încărcat „sacul cu argumente” în favoarea unui Proiect Național, asemenea celui inițiat de AGER, cu componente esențiale, indispensabile. Fără, însă, a epuiza – de altfel, nici nu ne-am propus așa ceva – o tematică extrem de importantă, vitală, aș spune.

**DM:** Cred cu tărie că este momentul, acum, când trenul este gata să plece din gară, să ne punem întrebările grave referitoare la viitorul țării și să căutăm răspunsurile cele



mai potrivite, suficient de concludente pentru a coagula forțele în vederea îndeplinirii unor obiective dezorabile.

**TB:** Reluând o expresie pe care ați folosit-o mai la începutul convorbirii, nu pot să nu remarc faptul că parcă suntem victimele unui blestem istoric, care ne condamnă la pierderea trenului care trece prin gara noastră.

**MD:** Sunt convins că trebuie să încercăm – cel puțin – partea semnificativă a intelectualității, să ne asumăm un astfel de proiect. Ideal ar fi să și-l asume societatea, în ansamblul ei. În ultimă instanță, noi, românii, trebuie să dovedim că reprezentăm ceva toți la un loc. Individual, mulți ne rezolvăm problemele, uneori performăm, dar – până la urmă – la un loc ar trebui să atingem performanța, ca entitate societală ajunsă în Mileniul al III-lea. Fără o asemenea participare, riscăm să rămânem, pe termen nedefinit – și posibil fatal – captivi iluziilor. Știm prea bine că țările care au fost „mânate” de proiecte naționale sunt exact cele pe care le invidiem noi, astăzi. Fără viziune, fără proiecte, în adevăratul înțeles al cuvântului, este imposibil să ne apropiem de nivelul de performanță al țărilor dezvoltate.

**TB:** Să considerăm această idee drept o primă – și poate cea mai importantă – concluzie a convorbirii noastre, întrucât este necesar ca în actuala fază de concepere și lansare a Proiectului Național să se transmită un mesaj, pe care l-am putea numi de mobilizare, de trezire la realitate. Constatăm și o stare de letargie, pe fondul dezamăgirilor și nemulțumirilor generalizate, iar de aici până la fatalism nu este decât un singur pas.

**MD:** Fără urmă de îndoială, resemnarea ne va face cel mai mare rău cu putință. Dacă mesajul ar marca măcar un început de mobilizare, cum afirmați, putem considera că scopul convorbirii noastre este suficient de clar definit. Să ne urăm, așadar, succes într-un Proiect în care credem și care – prin efortul nostru, fie și numai al economiștilor – are șanse reale de a se concretiza.

**TB:** Este exact ce ne dorim. Vă mulțumesc, din nou, pentru posibilitatea de a transmite un mesaj în sensul evocat.

**MD:** Din nou, vă mulțumesc, la rândul-mi. Toate cele bune tuturor cititorilor „Economistului”! ■